

ABD ve Suudi Prens belirsizliğe sürüklüyor

İSA TATLİCAN

ABONE OL

Google News

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Öğretim Üyesi ve Insight Turkey Dergisi Editörü Prof. Muhittin Ataman: "Körfez ülkeleri ciddi bir şekilde ABD ve İngiltere'ye bağımlı hareket ediyor. Sadece siyaset alanı değil, ekonomi ve eğitim alanı da bu iki ülkenin kontrolünde... ABD yönetimi ve Bin Selman elbirliğiyle bölgeyi bir bilinmeze sürüklüyor"

Suudi Arabistan'ın liderliğinde oluşturulan bir uluslararası koalisyon Yemen iç savaşında, İran'ın himayesindeki Husilere ve onların destekçilerine karşı askeri müdahalelerde bulunmaktadır. Ancak bu saldırılar Husilerden ziyade, ülkedeki masum insanlara zarar vermektedir. Bugün kadar on binlerce insan hayatını kaybetti, milyonlarcası hastalık ve açlık dolayısıyla ölümlerle burun buruna gelmiştir. Kısacası, Yemen İran ile Suudi Arabistan arasında bir vekaletler savaşı yürütülmektedir. Bu son gelişmelerle birlikte Yemen üzerinden İran ile Suudi Arabistan doğrudan da karşı karşıya getirebilir.

İLK CEZA KATAR'A KESİLDİ AMA BEKLENEN SONUCU

DOĞURMADI

Her şey ABD, Suudi Arabistan ve Mısır liderlerinin kürenin önünde verdiği o ilginç poz ile başladı. Birkaç cümlede özetlemek gerekirse Körfez'de neler oluyor?

[Donald Trump ABD](#) Başkanı seçildikten sonra ilk ziyaret ettiği ülkelerden biri Suudi Arabistan oldu. Trump'ın bu ziyaretinden hemen sonra katar Krizi patlak verdi. Ancak süreç daha önce başlamıştı. 2014 yılında zaten Suudi Arabistan ve [Birleşik Arap Emirlikleri](#) (BAE)'nin Arap isyanlarına bakışlarındaki farklılık dolayısıyla Katar'dan büyük elçilerini geri çekmiş ve Katar'ı tehdit etmişlerdi. Trump'ın terör örgütlerine ve radikal gruplara destek verenlerin cezalandırılması talebine karşı faturayı Katar'a kesmek istediler. Bölgenin en güçlü iki ülkesi Türkiye ve İran'ın Katar'ın yanında tavır takınmasıyla uygulanan ambargo beklenen sonucu doğurmadı.

SON OLAYLAR ABD POLİTİKASININ YANSIMASI

Bölgede yaşananların ABD'den bağımsız ilerlediği düşünülebilir mi?

Olan bitenin ABD'nin bölge politikasıyla doğrudan bir ilgisi vardır. Bin Selman gücünü tahkim etmeye çalışırken Obama Yönetimi ile yakın çalışan Suudi yetkilileri ve sivilleri hedef almaktadır. Bunların da temel özelliği Obama gibi bölgede İran ile ilişkilerin geliştirilmesi konusunda daha yapıcı bir tavır takınmalarıdır. Trump ve Bin Selman ise mutlak bir İran karşıtlığı yapmaktadırlar. Kısacası bölgesel dengeler bakımından Suudi Arabistan'da meydana gelen olaylar Amerikan iç politikasının Ortadoğu'ya yansımaları olarak okunabilir. Bu operasyonun devamında Suudi Arabistan'ın bölgeye yönelik daha radikal bir siyaset izlemesi beklenmektedir.

SUUDİ ARABİSTAN HANEDANI SELMAN'IN ÇOCUKLARINA GEÇTİ

Suudi Arabistan'da önemli reform haberlerinden sonra başlayan bu gözaltılar ne anlama geliyor?

Bu göz altıları bir kaç başlık altında değerlendirmek mümkündür. Bir kere, başlatılan operasyon Suud ailesi içerisinde bir hesaplaşmadır. Kurucu kral Abdülaziz'in 20'den fazla eşi vardı. Hangi oğlunun kral olacağı iki temel kıstasa göre belirlenmekteydi. En yaşlı kardeş olma durumuna veya annelerinin mensup olduğu ailenin gücüne bakarak kral seçiliyordu. Kral Abdullah'ın ölümünden sonra yerine geçen Selman bin Abdülaziz ilk iş olarak veliaht prens olan kardeşi Mukrin Bin Abdülaziz'i görevden aldı. Öz yeğeni ve bir önceki veliaht prens Naif Bin Abdülaziz'in oğlu Muhammed Bin Naif'i veliaht prens ilan etti. Oğlu Muhammed Bin Selman'ı ise ikinci veliaht yaptı. Bin Naif ek olarak içişleri bakanlığı yaparken, Bin Selman da savunma bakanlığına getirildi. Geçen Haziran ayında öz yeğeni Bin Naif'i de görevden alarak oğlu Bin Selman'ı veliaht ilan etti. 3 Kasım'da ise Kral Selman, geniş yetkilerle donattığı ve başına oğlunu getirdiği Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu'nu kurdu. Bütün operasyonu yürüten de bu komisyon ve başındaki Bin Selman oldu. Bununla da Abdülaziz'in Sudeyri Kabilesi'nden olan eşinin çocukları arasındaki rekabet Bin Selman lehine çözülmüş oldu. Bu gidişle Suudi hanedanı bundan sonra Selman'ın çocukları üzerinden devam edecektir.

SUUDİ ARABİSTAN HALKI GİDEREK SİYASİ BİLİNÇ KAZANIYOR

Artık yönetimin tek bir kişinin eline geçtiğini söyleyebilir miyiz?

Evet, Suudi iç siyasetinde gücün tek kişinin elinde tahkim edilmesi süreci başlatılmış oldu. İlk defa üçüncü nesil prensler yönetime gelecek olması beraberinde riskler taşımaktadır. Bu risklere karşı Bin Selman kendince tedbirler almaktadır. Üçüncüsü, son zamanlarda Suud Ailesine karşı Suudi Arabistan vatandaşları arasında artan rahatsızlıklara da popülist bir cevap verme amacını taşıyor olabilir. Halk tarafından eleştirilen kişilerin cezalandırıldığını göstermek ve halkın güveninin yeniden kazanmak amaçlanmış olabilir. Suudi Arabistan'da da halkın giderek siyasal bir bilinç kazandıkları müşahade edilmektedir. Bin Selman'ın uzun süredir tartışılan kadınların araba sürme yasağını kaldırma kararı alması ve dini polislerin yetkilerini sınırlandırma çabası da bu yöndeki adımlar olduğunu söylemek mümkündür.

BİN SELMAN YEMEN'DE AMACINA ULAŞAMADI

Bin Selman nasıl bir dış politika planlıyor?

Suudi Arabistan'ın bölgede daha aktif bir dış politikası izleyebilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Yeni bir siyasi söylem kullanan Bin Selman, yeni dış politika eğiliminin uygulanmasına engel olacak kişileri ve grupları devreden çıkarmaya çalışmaktadır. Öte yandan, Bin Selman'ın en önemli dış politika hamlesi olan Yemen iç savaşına taraf olması ciddi bir maliyetle devam etmektedir. Ağır bir mali yük getirdiği halde Bin Selman Yemen'deki amaçlarına ulaşamadı. Bunu telafi etmek için de başka inisiyatiflere ihtiyaç duymaktadır.

GÖZALTINA ALINANLAR ARTIK ETKİSİZ

Kraliyet ailesinden gözaltına alınan kişilerin akıbeti hakkında bir öngöründe bulunabilir misiniz?

Gözaltına alınan kişilerin Riyad'ın en lüks otellerinden biri olan Ritz Carlton'da tutuldukları bilinmektedir. Şimdilik burada tutulan kişilerin nasıl bir süreçten geçecekleri şimdilik belli değil. Bunların yasal olarak ne ile suçlanacakları bile net değildir. Bunlara uygulanan muamele ne olacak? Örneğin, idam cezasına çarptırma söz konusu olacak mı? Bu ve benzeri sorular sorulabilir. En azından, cezaevine girseler de girmeseler de, bu kişilerin siyaseten anlamsız kılınacakları rahatlıkla söylenebilir.

BÜYÜK BİR PARAYA EL KONULDU

Suudi Arabistan bu gelişmelerin nasıl sonuçlanacağını umuyor? Sizce Riyad yönetiminin kurgusu istediği gibi gerçekleşecek mi?

Suudi Arabistan yönetiminin beklentisi tam olarak nedir, şimdilik belli değil. Operasyonun akıbeti hedeflerin en olduğuyla ilgisi var. Olayların tümü dikkate alındığında Bin Selman'ın birkaç amacı olduğu düşünülebilir. Bir kere, kişisel gücünü tahkim etmesi bekleniyor. Gelişmeler buna hizmet edecektir. Bin Selman'ın alternatifi olabilecek güçlü ve popüler prenslerin gözden düşürülmesi süreci devam ettirilecektir. İkincisi, büyük bir mali meblağa el konulmuş oldu. Bu paranın Bin Selman'ın öngördüğü projelerde kullanılması söz konusu amaçlanmış olabilir.

BU DEĞİŞİM GERİ TEPEBİLİR

Suudi Arabistan'ın ekonomisinin bu paraya ihtiyacı var mı?

Ekonomide yeniden yapılanmayı ve çeşitlenmeyi öngören 2030 Projesinin mimarı olarak yüklü miktarda finansmana ihtiyaç duymaktadır. Bu hususta net bir şey söylemek güçtür. Çünkü milyarlarca dolarlık bu operasyonun ülkeden sermaye çıkışına neden olacağı kesindir. Bunun da etkisini şimdiden hesap etmek zor. Üçüncüsü, siyasette yeni olan Bin Selman'ın hesap hatası yapma ihtimali oldukça yüksektir. Özellikle dışarıdan etkilenecek bu adımları attığı düşünülmektedir. Dışarıdan hareketle atılan iç siyasi adımların da maliyetinin yanlış hesaplanma ihtimali hayli yüksektir. Yapay ve zorlama bir değişim geri de tepebilir. Bin Selman'ın bu konuda dikkatli olması gerekir.

BÖLGE GİDEREK BİR BELİRSİZLİĞE SÜRÜKLENİYOR

ABD Körfez'deki bu yeni dizaynın neresinde?

Tabii ki ABD Körfez'deki bütün oluşumların merkezinde yer almaktadır. Eski İngiliz sömürgesi olan veya himayesi altında bulunan Körfez ülkeleri ciddi bir şekilde ABD ve İngiltere'ye bağımlı bir şekilde siyaset yapmaktadırlar. Sadece siyaset alanı değil, ekonomi ve eğitim alanı da bu iki ülkenin kontrolünde gelişmektedir. Dolayısıyla, bu iki ülkenin onayı olmadan Körfez ülkelerinde herhangi bir ciddi siyasi ve ekonomik değişimin olması düşünülemez. ABD ve Suud yönetimi bölgeyi bir belirsizliğe sürüklüyor

LÜBNAN BAŞBAKANI NEDEN SUUDİ ARABİSTAN'DA İSTİFA ETTİ?

Lübnan Başbakan'ın Suudi Arabistan'da ev hapsinde olduğu belirtiliyor. Bu durum bölgedeki gelişmeleri nasıl etkiler?

Lübnan Başbakanı Hariri'nin akıbeti şimdilik bilinmiyor. Bölgesel ve küresel aktörler bir diğeriyle çelişen açıklamalar yapmaktadırlar. Bazıları gözaltına alındığına dair bir bilgi olmadığını söylerken bazıları da gözaltında tutulduğunu iddia etmektedir. Hatta bazı araştırmacılar, Hariri'nin daha havaalanında iken telefonuna bile el konulduğunu ve dünyayla bağlantısını kestiklerini ileri sürdüler. Zorunlu olarak ev hapsinde tutulup tutulmaması önemli, ancak daha önemli olan ise bir ülkenin (Lübnan'ın) başbakanının görevinden istifa ettiği haberini başka bir ülkede (Suudi Arabistan) iken vermesidir. İş daha da ilginç kılan ise Batılı liderlerin ve siyasetçilerin bunu normal karşılamalarıdır. Bu da aslında olan bitenin Batılı ülkelerin onayından geçtiğini göstermektedir. Aksi takdirde buna farklı tepkilerin verilmesi kaçınılmaz olurdu.

İRDESİ DIŞINDA TUTULUYOR

İradesi dışında mı alıkonuluyor?

Bakın, Lübnan'ın eski başbakanlarından babası [Refik Hariri](#) ile birlikte Suudi Arabistan vatandaşı ve Suudi sermayesi ile ortak olduğu düşünüldüğünde her hâlükârda bu kişinin Suudi etkisinde olduğu bellidir. Ancak yine de belirli konularda bir anlaşmazlık durumu da olmuş olabilir. Yoksa Hariri ortaya çıkıp açıklamalar yapabilirdi. Mevcut durum, Hariri'nin iradesi dışında alıkonulduğunu düşündürmektedir. Bunu teyit eden hususlardan biri de gözaltına alma sırasında direndiği için öldürüldüğü iddia edilen önemli prenslerden biri olan Abdülaziz Bin Fahd, eski krallardan Fahd'ın en çok sevdiği oğlu, Saad Hariri'nin iş ortaklarından biriydi. Aynı prensin hem BAE hem de İsrail karşıtı olması durumu daha da manidar kılmaktadır.

BÖLGEDE 150 YILLIK KAVGA YAŞANIYOR

New York Times gazetesi 2013 yılında yayınladığı makede 5 ülke sınırları içinde 14 yeni devlet kurulacağını iddia ediyordu. 4 yıl sonra bu öngörünün tutacağını düşünüyor musunuz?

Batılı devletlerin birleşik bir Ortadoğu istemedikleri sır değildir. Batılılar ne Müslümanların ne de Arapların bir araya gelmesini isterler. Yüz elli yıldır bölgenin parçalanmasının kavgasını vermektedirler. Önce, emperyalist kavganın sonunda Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını sağladılar. Ortadoğu bölgesi ve Müslüman dünya için Birinci Dünya Savaşı'nın anlamı ümmetin parçalanmasıdır. Bırakın Müslümanların birliğini, Batılı devletler Osmanlı'ya karşı İngilizlerin yanında savaşan Şerif Hüseyin ve oğullarının kurmayı düşündükleri birleşik Arap devletine bile müsaade etmediler. Dahası Arabistan yarımadasını bile ona veya birisine bırakmadılar. Arabistan yarımadasında kendilerine bağımlı beş yapay devlet veya devletçik kurdurdular. Emperyalist Batılı devletlerin bu böl-yönet politikası Sykes-Picot ruhu olarak nitelendirilebilir.

BATIYA BAĞLILIKLARININ DEVAM ETMESİ GARANTİ EDİLDİ

Bugüne geldiğimizde nasıl bir tablo ortaya çıkıyor?

Bugün itibariyle Ortadoğu'da yaşananlar da Batılı devletler eliyle başlatılan operasyon(lar) bir ikinci Sykes-Picot sürecinin başlatılması olarak görülebilir. Orta ölçekli devletlerin kendi ayakları üstünde durma yönünde izledikleri siyaset Batılı devletleri rahatsız edince bölge devletlerinin yeni bir bölünme süreciyle karşı karşıya kalmaları sağlanmış oldu. Böylece, kendi ayakları üzerinde durmayı beceremeyecek olan bölge devletlerinin Batılı devletlere bağımlılıklarının devam etmesi garanti altına alınmış olacaktır.

YEMEN'DE İÇ SAVAŞTA DA AYNI AKTÖRLER VAR

Yemen'in Suudi Arabistan'a gönderdiği balistik füzeler bölgede taşları yerinden oynattı. Bu ülkede neler oluyor?

Yemen bölgenin en mazlum halkının yaşadığı fakir ülkedir. Arap dünyasının en geri kalmış ülkelerinden biridir. Yemen geleneksel olarak Zeydiler tarafından yönetilmekte, nüfusun çoğunluğunu oluşturan Şafii Sünniler de bunu bir sorun olarak görmüyorlardı. Zamanla Suudi

Arabistan ile İran'ın bu ülke siyasetine müdahil olması ve mensup oldukları mezhep üzerinden siyasal fay hatları oluşturmaları ülkede gerginlik oluşturdu. Arap isyanlarının patlak vermesi ve bunun Yemen'e sıçramasının devamında devlet sistemi çöktü ve yıpratıcı bir iç savaş başladı. İran, Suudi Arabistan ve BAE'nin askeri ve ekonomik bakımdan soruna doğrudan müdahil olmaları krizi daha da derinleştirmiştir.

İRAN VE SUUDİ ARABİSTAN YEMEN'DE KARŞI KARŞIYA GELEBİLİR

Suudi Arabistan ve İran nerede duruyor?

Suudi Arabistan'ın liderliğinde oluşturulan bir uluslararası koalisyon Yemen iç savaşında, İran'ın himayesindeki Husilere ve onların destekçilerine karşı askeri müdahalelerde bulunmaktadır. Ancak bu saldırılar Husilerden ziyade, ülkedeki masum insanlara zarar vermektedir. Bugün kadar on binlerce insan hayatını kaybetti, milyonlarcası hastalık ve açlık dolayısıyla ölümlerle burun buruna gelmiştir. Kısacası, Yemen İran ile Suudi Arabistan arasında bir vekaletler savaşı yürütülmektedir. Bu son gelişmelerle birlikte Yemen üzerinden İran ile Suudi Arabistan doğrudan da karşı karşıya getirebilir.

BAE MÜSLÜMAN KARDEŞLERDEN KORKUYOR

Birleşik Arap Emirlikleri bütün bu tartışmaların neresinde? BAE yönetiminin Körfez'de oyun kurucu olduğu belirtiliyor. Bu konuda ne söylemek istersiniz?

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) son zamanlarda sınırlarını zorlayan politikalar izlemektedir. Sahip olduğu parayı kullanarak bölgedeki, hatta zaman zaman bölge dışındaki, sorunlarda ve krizlerde pozisyon ve inisiyatifler almaktadır. Fiili lideri Bin Zayid'in kişiliğine bakıp kısmen bunu analiz etmek mümkündür. Bir kere, Bin Zayid Ortadoğu'daki siyasetçiler arasında en fazla İsrail ve Amerikan yanlısı olanlardan biridir. İkincisi, Müslüman Kardeşler hareketinden ve ona yakın duran bütün aktörlerden nefret etmektedir. Oldukça seküler bir zihniyete sahip olan Bin Zayid, dini akımların tamamına uzak durmakta ve onların hareket alanını daraltacak politikalar izlemektedir.

bütün aktörlerden nefret etmektedir. Oldukça seküler bir zihniyete sahip olan Bin Zayid, dini akımların tamamına uzak durmakta ve onların hareket alanını daraltacak politikalar izlemektedir.

BAE TÜRKİYE KARŞITI BİR SÖYLEM İZLİYOR

Türkiye karşıtı bir söylemi de var...

Haklısınız, Türkiye karşıtı bir siyasi söyleme sahip olan Bin Zayid, hemen her krizde Türkiye hangi

tarafıta konumlanıyorsa, o Türkiye'nin önünü kesmek için karşı tarafa yatırım yapmaktadır. Dördüncüsü, İıran ile ilişkileri ilginç bir seyir izlemektedir. Siyaseten karşı gibi durmasına rağmen ekonomik alandaki ilişkileri oldukça yoğundur. Beşincisi ise kişisel olarak kendisini bölgede ağırlığı olan bir lider yapmak istemektedir. Özellikle nispeten daha genç olan Katar Emiri Temim'in bölgesel bir devlet gibi aktif olmasını kıskanmaktadır. Sadece Katar'ın önünü kesmeyi bile bir siyasi amaç olarak algılamaktadır. Kısacası önemsenmek istemektedir.

BAE İLE 15 TEMMUZ BAĞLANTISI İDDİALARI ÇOK CİDDİ

BAE ile Türkiye arasında son dönemde soğuk rüzgarlar esiyor. 15 Temmuz darbe girişimi ile BAE arasında bağlantı kurulmayı çalışıldı. BAE'nin Türkiye ile nasıl bir sorunu var?

Yukarıda ifade ettiğim gibi, BAE'nin Türkiye'ye bakışı oldukça olumsuzdur. Bunun özünde Türkiye'nin son dönemde İsrail ve ABD ile gergin ilişkiler içinde olması yatmaktadır. BAE'nin siyaseti de, himayesinde bulunduğu aktörlerin Türkiye karşıtı tutumunu, sadece daha kaba bir şekilde devam ettirmesidir. Bu bağlamda düşündüğümüzde, BAE-Türkiye ilişkilerinin Arap isyanlarının ve devrim sürecinin daha ilk aylarından itibaren çatışmacı bir seyir izlediği anlaşılır. Ayrıca, iki ülkenin bölgesel perspektifleri neredeyse taban tabana zıttır. Türkiye, Arap sokaklarının sesinin yönetime yansımını ve ana-akım anlayışın siyasete de hakim olmasını isterken, BAE personalistik ve otoriter rejimlerin varlığını devam ettirmesini savunmaktadır. Türkiye küresel güçlerin değil, bölgesel devletleri inisiyatifinde tedrici bir sürecin ve ilişkilerin başlatılmasını savunurken, BAE küresel devletlere bağımlı siyaset üretme tarzının devamını istemektedir. Kısacası, BAE'nin Türkiye karşıtlığı Türkiye'nin bölgesel siyasetinin sahiciliğinden ve bölge halklarının merkezde konumlandırılmasından kaynaklanmaktadır.

15 Temmuz BAE bağlantısı ile ilgili haberler yapmıştık. İddialar çok ciddi...

BAE'nin 15 Temmuz hain darbe girişiminde FETÖ örgütüne mali ve diplomatik destek verdiği iddiaları var. Bu konuda ifade edilmesi gereken bir iki husus var. Birincisi, FETÖ mensuplarının en çok toplandıkları mekanlardan biri Emirlikler, en çok diyalogda oldukları arasında BAE yöneticileri olmuştur. İkincisi, darbe gecesi tamamen FETÖ yanlısı yayın yaptılar. Hatta darbe savuşturulduktan sonraki bir-iki hala darbenin başarısı konusunda haberler yayınlamaya devam etmişlerdir. BAE ve Mısır'daki Sis Yönetimi bütün medya platformlarını FETÖ hizmetine sokmuşlardır.

FİLİSTİN İÇİN DAHLAN HAZIRLANIYOR

Filistin'de son gelişmelerden nasibini alan ülkeler arasında. Dahlan'ın Mahmut Abbas'ın yerine düşünüldüğü belirtiliyor. Bu iddialar için ne diyacaksınız?

Bin Dahlan'ın adı daha önceleri el-Fetih ve Filistin liderliği için geçmişti. Hatta Bin Dahlan'ı Yaser Arafat'ın ölümünden sorumlu tutanla bile var. İsrail ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)'ne yakın çalıştığı bilinen bu kişinin uzun süredir BAE Veliyaht Prensi ve ülkenin fiili yöneticisi Bin Zayid'in himayesinde hareket ederek bölgede çok sayıda operasyon gerçekleştirdiği bilinmektedir. Bu kişinin rolünün abartılması doğru değil, çünkü bağımsız bir aktör olarak görülmemeli. Ancak operasyonlarının etkili olduğunu da kabul etmek gerekir. Bin Dahlan, kendisini destekleyen aktörlerin projelerinin taşeronluğunu yapan bir tetikçidir. Geçen haftalarda Filistin'de Gazze'nin yönetiminin Hamas'tan alınıp Fetih'e verilmesinde dolaylı bir rolü olduğu iddia edildi. Hatta Mısır'ın arabuluculuk yaptığı antlaşmanın Bin Dahlan'a yol açmaya yönelik olduğunu düşünenler var. Bölgede meydana gelecek gelişmelere göre bunun doğruluğunu da test etmiş olacağız. Ancak, Bin Dahlan'ın BAE tarafından Filistin, Yemen, Mısır ve Libya'da kullanıldığı yönünde güçlü işaretler vardır.

İRAN İLE SUUDİ ARABİSTAN ÇATIŞTIRILMAK İSTENİYOR

İran son dönemde bölgede giderek etkili bir aktör olmaya başladı. Son gelişmeler İran'ın bölgedeki gücünü nasıl etkiler?

Aslında İran bölgede hep önemli ve etkili bir aktör olagelmıştır. Zaman zaman bölgede oynadığı rol artmakta, zaman zaman da azalmaktadır. Buna göre de Batılı aktörlerle bölgesel devletler de stratejiler belirliyor. Devrimden sonra bölgede ötekileştirilen İran, 1980'ler boyunca Irak ile savaşmak zorunda bırakıldı. İki ülke için de yıkıcı olan İran-Irak Savaşı, 1975 yılında imzalanan bir antlaşmanın Irak tarafından bozulması ve Saddam'ın İran'a saldırısıyla başladı. Hem Batılı ülkeler hem de Sovyetler Birliği Irak'ı desteklediler.

11 Eylül saldırılarından bu yana ise Batılı ülkeler daha çok Selefi ve Sünni İslam anlayışını ötekileştirerek İran'a ve temsil ettiği mezhep mensuplarına yol açtı. Bunun somut göstergelerinden biri Irak'ın İran'ın kontrolüne girmesine imkan hazırlanmasıdır. Daha Amerikan askerleri Irak'tan çekilmeden bile, özellikle Nuri Maliki yönetimi döneminde, Irak İran'ın kontrolü altına girmişti. En son Obama Yönetimi zamanında BM beş daimi üyesi ile Almanya İran ile nükleer müzakereleri başlattı ve sonunda bir antlaşma imzalandı.

Amaç İran ile Suudi Arabistan'ı çatıştırmak mı?

Bu gelişmelerin sonunda İran sadece Irak'ta değil, bölgedeki başka krizlerde de etkili bir aktör olarak ön plana çıktı. Geleneksel olarak Suriye, Lübnan ve Filistin'de etkili bir devlet olan İran, Yemen ve Körfez ülkelerindeki Şii azınlıklar üzerinde de etkili olmaya başladı. İran bölgedeki Şiileri siyasal bir bilinçlenmeden geçirerek farklı ülkelerin siyasetini etkilemeye başladı.

Trump'ın iktidara gelmesiyle birlikte Suudi Yönetimi ve İsrail ile birlikte bir anti-İran blok oluşturdular. Bugün Suudi Arabistan'da meydana gelen gelişmeleri İran ile Suudi Arabistan'ı çatıştırmaya yönelik olarak okunabilir. Suudi'deki gelişmelerin en çok etkileyeceği devlet İran'dır. Ancak Suudi'nin bu konuda çok etkili olması da beklenmez. Çünkü zaten diğer Körfez ülkeleriyle birlikte alt-bölgede bir denge kuramadılar. Küresel aktörlere dayanarak İran karşıtı bir sıcak çatışmaya girmesi halinde Suudi Arabistan'ın çok büyük bir risk almış olacak. Beklenmedik gelişmelerin tetikleyeceği olaylar kontrolden çıkabilir ve Suudi Yönetimini zor durumda bırakabilir. Sıcak bir çatışma tabii ki İran'ı da zor durumda bırakacaktır, ancak Suud'dan daha az etkileneceğini düşünüyorum.

ARAPLAR SURİYE KONUSUNDA ETKİN ROL OYNAMADI

Suriye meselesi bölgede yaşanan son olaylardan bağımsız düşünülebilir mi? Suriye sorunu nereye gidiyor?

Körfezde yaşanan gelişmeler Suriye Krizi'ni de etkileyecektir. Ancak Suudi'de meydana gelen gelişmelerin Suriye üzerinde doğrudan bir etkisi olacağını düşünmüyorum. Bundan sonra Suudileri doğrudan ilgilendirmeyen konularda daha az müdahil olacağını düşünüyorum. Riyad Yönetimi için Yemen, Lübnan ve Irak daha öncelikli konulardır. Suriye konusunda kısmi bir desteği söz konusuydu, en fazla bunu kesebilir. Öte yandan, Suriye konusunda ABD ve İsrail'den bağımsız bir siyaset izlemesi de zaten beklenmez.

Türkiye ve İran Suriye sorununu çözemem mi?

Suriye krizinin geleceğinde etkili rol oynayacak iki temel bölgesel aktör İran ile Türkiye'dir. Bunlar da uzun süre karşıt taraflara destek verdikten sonra Rusya ile birlikte sorunun çözüme kavuşturulması konusunda Astana sürecini başlattılar. Ateşkesin sağlanmasından sonra da Cenevre'de Batılı devletlerin de müdahil olacağı bir konferansta çözüme kavuşturulması bekleniyor. Bunun ne kadar zaman alacağı ise belli değil. Ancak Suudilerin veya diğer Arap ülkelerin süreçte etkili bir rol oynamaları beklenmiyor.

IRAK'TA KISA VADEDE İSTİKRAR ÇOK ZOR

Türkiye'yi yakından ilgilendiren ve giderek belirsizliğe doğru sürüklenen bir Arap ülkesi daha var. Irak istikrara kavuşabilecek mi?

Irak'ın kısa süre içinde istikrara kavuşma ihtimali maalesef düşüktür. Irak'ı bekleyen bir kaç tehdit vardır. Bir kere, ulusal bütünlüğün korunması tehlike altındadır. Türkiye ile İran'ın sert tavrı dolayısıyla beklenen etkiyi oluşturmayan Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ndeki referandum sonrasında Kürdistan Özerk Bölgesi ile ilişkilerini yeniden yapılandırmak zorundadır. Ayrıca, DEAŞ'ın ve yabancı savaşçıların ülkeden tamamen temizlenmesi zaman alacaktır. Bu konuda başarılı adımlar atılmaktadır. İkincisi, ülkenin siyasal olarak yeniden yapılandırılması vakit alacaktır. Ülkenin ulusal kurumlarının sağlam temellere dayandırılması ve devletin yeniden inşa edilmesi gerekir.

Üçüncüsü, ülke ekonomisinin yeniden yapılandırılması gerekir. Hem para hem de zaman gerektiren bir süreçten geçmesi gerekir. Dördüncüsü, İran'ın etkisinin devam edip etmeyeceği konusu bir sıkıntı oluşturacaktır. Neticede bağımsız bir devlet olarak milli menfaatlerini belirlemek ve bunları korumak için adım atmak zorundadır. Er ya da geç Irak yetkilileri bir Arap ülkesi olduklarını hatırlayacaklardır. Bu noktada siyaseti nasıl şekillendirecekleri önemlidir.

